

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г.Шевченка

**Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

А.М. Острянко

(підпис)

(прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ

(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

2025 – 2026 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від “29” серпня 2025 року.

Розробник: Гринь Олена Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства.

Мова навчання – українська.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни “Історія України литовсько-польської доби” є формування національно-культурної ідентичності, патріотичного світогляду, активної соціальної та громадянської позиції, почуття власної гідності у результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті історичного процесу.

Обсяг дисципліни

	Денна форма
Кількість кредитів ECTS	4
Кількість годин:	120
- лекції	28
- практичні / семінарські	20
- лабораторні	-
- індивідуальні завдання	-
- самостійна робота студента	72

Статус навчальної дисципліни – нормативна.

Передумови для вивчення дисципліни. Вивчення раніше «Стародавньої історії України».

У процесі вивчення дисципліни передбачається формування у студентів наступних **компетентностей**:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання й розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК7. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК8. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ФК 10. Знання та розуміння змісту й методології фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін.

ФК 11. Знання сучасних досліджень в галузі історії.

ФК 12. Знання категоріально-понятійного апарату історичної науки, здатність орієнтуватися у науковій періодизації історії, використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу.

ФК 14. Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють

різноманіття культур та національних спільнот.

Навчальна дисципліна сприятиме досягненню таких **програмних результатів навчання**:

ПРН7. Демонструє знання основ фундаментальних і прикладних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперує базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						Кількість годин			
	денна форма						заочна форма			
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі		
л		пр	л а б	інд.	срс	ом		л	пр	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Вступ. Міжнародна ситуація навколо українських земель в другій половині XIII – середині XIV ст. і їх поділ сусідніми державами	12	4	2			6	16	1		15
Тема 2. Політична ситуація в українських землях в другій половині XIV – середині XVI ст.	14	6				8	16	1		15
Тема 3. Суспільно-політичний, соціально-економічний та культурний розвиток українських земель у складі Великого князівства Литовського	18	4	4			10	20	1	4	15
Разом за змістовим модулем 1	44	14	6			24	52	3	4	45
Тема 1. Включення до складу Польщі Київщини, Волині, Брацлавщини. Релігійне життя	14	4	-			10	14	1		11
Тема 2. Соціально-економічний розвиток України після Люблінської унії	12	-	2			10	13	1		12
Тема 3. Культура України в XVI – першій половині XVII ст.	14	-	4			10	13	1		12
Тема 4. Виникнення українського козацтва	14	2	2			10	14	1		13
Тема 5. Основні тенденції розвитку козацтва у другій половині XVI – першій половині XVII ст.	22	8	6			8	16	1	2	13
Разом за змістовим модулем 2	76	14	14			48	68	5	2	61
Усього годин	120	28	20			72	120	8	6	106

Форми та методи контролю навчальних досягнень

Поточний контроль: усне опитування, експрес-опитування під час лекцій, захист проєктів, фронтальне та індивідуальне усне та письмове опитування, тестування за окремими темами. виступи на практичних заняттях, перевірка результатів виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Підсумковий контроль: екзамен.

Розподіл балів за темами:

	Поточне оцінювання та самостійна робота								Екзамен	Сума
	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2						
Тема	1	2	3	4	5	6	7	8	25	100
Бали	10	5	10	10	10	10	10	10		

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на практичному занятті

Усна відповідь, доповідь, виконання завдань на практичному занятті

до 5 балів

Активність (доповнення, запитання)

1 бал

б) самостійна робота

до 5 балів

в) модульна контрольна робота (тестове завдання)

до 5 балів

г) творча робота

до 5 балів

Відповідь на семінарському занятті оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – здобувач освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, може аналізувати історичну інформацію, здатний презентувати власне розуміння, оцінку історичних явищ, має досить міцні навички роботи з історичною картою.

4 бали – здобувач освіти вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, посібників історичних документів; може дати порівняльну характеристику історичних явищ, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнювати та застосовувати набуті знання.

3 бали – здобувач освіти загалом самостійно відтворює програмовий матеріал (на рівні підручника), може дати стисло характеристику питання, загалом правильно розуміє історичні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

2 бали – здобувач освіти за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито

1 бал – здобувач освіти має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі дати, головний зміст матеріалу не розкрито.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Писемні джерела з історії України другої половини XIV – першої половини XVI ст.
2. Найбільші міста України у другій половині XIV – першій половині XVI ст.
3. Українські гуманісти XV - XVI ст.: Ю.Дрогобич, П.Русин, С.Оріховський.
4. Герасим та Мелетій Смотрицькі: життєві долі та творча спадщина
5. Історичний портрет Петра Могили
6. Наративні джерела про соціально-економічний розвиток України після Люблінської унії
7. Пам'ятки української літератури другої половини XVI – першої половини XVII ст.
8. Військовий, політичний та адміністративно-територіальний устрій Запорозької Січі.
9. Правові норми та судочинство на Січі.
10. Історичний портрет Петра Конашевича-Сагайдачного

Матеріально-технічне забезпечення

1. Мультимедійний проєктор.
2. Ноутбук.

Рекомендовані інформаційні джерела

Джерела

1. Бевзо О. А. Львівський літопис і Острозький літописець. Київ: Наукова думка, 1971. 199 с. URL: <http://litopys.org.ua/ostrog/ostr.htm>
2. Боплан Г. Л. Опис України. Київ: Видавництво Стебляк О.Ф., 2017. 168 с.
3. Буквар Івана Федорова. Київ: Дніпро, 1975. 96 с.

4. Булос ібн аз-Заїм (Павло Халебський). Подорож патріарха Макарія (уривки) / [перекл., передмова і коментарі Я. Полотнюка]. *Дзвін*. 1990. № 9. С. 119–124.
5. Вирський Д. Околиця Ренесансу: Річпосполитська історіографія України (XV – середина XVII ст.). У 2-х ч. Київ: Інститут історії України НАН України, 2008. Ч. 2 (Додатки). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Vyrskiy_Dmytro/Richpospolytska_istoriohrafiiia_Ukrainy_XV_-_seredyna_XVII_st_Chastyna_1/
6. Вишенський І. Твори / [пер. В. Шевчука]. Київ: Дніпро, 1986. URL: <http://sites.utoronto.ca/elul/Vyshenskyi/index.html>
7. Галицько-Волинський літопис / за ред. М.Ф. Котляра. Київ: Наукова думка, 2002. 394 с.
8. Іваньїні О. Хроніка європейської Сарматії / упор. Ю. Мицик. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 1006 с.
9. Грамоти XIV ст. / упоряд. М. М. Пещак. Київ: Наукова думка, 1974. 219 с.
10. Груневег М. З подорожніх записок (фрагменти). *На переломі. Друга половина XV – перша половина XVI ст.* Київ: Україна, 1994. С. 280–287.
11. Давня українська література: Хрестоматія / [упор. М. М. Сулими]. Київ: Освіта, 1998. 655 с.
12. Дрогобич Юрій. Роки і пророцтва [уклад. і наук. ред. В.М. Вандишев]. Харків, 2002.
13. Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки / [упоряд. В. Кречотень, В. Шевчук, Р. Іванченко]. Київ: Дніпро, 2006. 976 с.
14. Історія України: Джерельний літопис / упоряд. В. І. Червінський, М. І. Обушний, Т. Ю. Горбань, В. Є. Кругляков та ін. Київ, 2008. 800 с.
15. Києво-Печерський патерик. Київ: Наукова думка, 1990. 180 с.
16. Київський літопис першої чверті XVII ст. / [вступна стаття та підготовка до друку В. І. Ульяновського, Н. М. Яковенко]. *Український історичний журнал*. 1989. № 2. С. 107–120; 1989. № 5. С. 103–114.
17. Коли земля стогнала: друга половина XVI – перша половина XVII ст. / [упоряд. В. О. Щербак]. Київ: Україна, 1995. 432 с.
18. Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки. Київ: Товариство «Знання» України, 1992. 192 с.
19. Літопис Самовидця. Київ: Наукова думка, 1971. 208 с.
20. Луняк Є. Козацька Україна XVI–XVIII ст. очима французьких сучасників : хрестоматія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0017155.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0
21. Лясота Е. Щоденник (фрагменти). *На переломі. Друга половина XV – перша половина XVI ст.* Київ: Україна, 1994. С. 277–280.
22. Між двох вогнів: друга половина XVI – перша половина XVII ст. / [упоряд. І. О. Ворончук]. Київ: Україна, 1996. 413 с.

23. Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінець XVI – початок XVII ст.): Тексти і дослідження / [редкол.: В. І. Шинкарук та ін.]. Київ: Наукова думка, 1988. 568 с.

24. Перлини духовності. Твори української світської літератури від часів Київської Русі до XVII ст. Київ: Грамота, 2003. 470 с.

25. Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні (XVI – перша половина XVII ст.): Збірник документів / [упоряд. Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський та ін.]. Київ, 1975.

26. Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст. (XIV–XVIII ст.): Збірник документів / [упоряд. М. Капраль]. Львів, 2010. Т. 1. 544 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009155>

27. Рубрук В. Подорож у східні краї. Київ: Апріорі, 2018. 240 с.

28. Руська (Волинська) метрика. Регести документів коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Брацлавське, Чернігівське воєводства). 1569 – 1673 / [упор. Г. Боряк, Г. Вайс, К. Вислобоков та ін.]. Київ: ДКАУ, 2002. 983 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Boriak_Hennadii/Ruska_Volynska_metryka_rehesty_dokumentiv_Koronnoi_kantseliarii_dlia_ukr_zemel_Volynske_Kyivske_Brat/

29. Січинський В. Чужинці про Україну. На переломі: друга половина XV – перша половина XVI ст. / упоряд. О. В. Русина. Київ: Україна, 1994. С. 267–276.

30. Статути Великого князівства Литовського. У 3 т., 4 кн. / [за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова]. Одеса: Юридична література, 2003–2004.

31. Торгівля на Україні, XIV – середина XVII століття: Волинь і Наддніпрянщина / Упор. В. М. Кравченко, Н. М. Яковенко. Київ: Наукова думка, 1990. 408 с.

32. Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія: у 2 ч. / [відп. ред. В. М. Нічик]. Київ: Наукова думка, Основи, 1995. Ч. 1. 430 с.; Ч. 2. 429 с.

33. Чернігівський літопис / [підготовка до друку, передмова і коментар Ю. Мицика]. *Сіверянський літопис*. 1996. № 4 (10). С. 105–122.

34. Шевальє П. Історія війни козаків проти Польщі / [підгот. до друку А. З. Барабой і О. А. Бевзо; пер. Ю. І. Назаренка]. Київ: Томіріс, 1993. 224 с.

35. Щоденник Еріха Лясоти із Стеблова / [переклад, підготовка до друку, редагування Л. В. Пашина, Г. І. Калайда, А. Л. Сокульський]. *Запорозька старовина*. Київ, Запоріжжя, 2003. С. 222–277.

Література

Основна

36. Бойко О. Д. Історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академія, 2014. 720 с.

37. Хрестоматія з історії України литовсько-польської доби / Упоряд. Т. Гошко. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2011. URL: <https://cutt.ly/Br1aTZXv?>

38.Гринь О.В. Практикум з історії України литовсько-польської доби. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2011. 423с.

39.Історія України: навчальний посібник / під ред. В. А. Смолія. Київ: Альтернативи, 2002. 472 с.

40.Україна в цивілізаційних потоках ранньої модерності / НАН України, Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2024. <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.523.815>

41.Уривалкін О. М. Історія України (середина XIII – середина XVII ст.). Київ: Кондор, 2005. 284 с.

42.Шлях з первісності у цивілізацію. Українські шати середньовіччя / НАН України, Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2023. 658 с. <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.500.658>

43.Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ: Критика, 2025. 584 с.

44. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ: Генеза, 1998. 380 с. URL: <http://surl.li/duifom>

Допоміжна

45.Апанович О. Розповіді про запорозьких козаків. Київ: Дніпро, 1991. 333 с.

46.Бумблаускас А., Кіркене Г., Черкас Б., Ващук Д., Скурвідайте Л. Епоха Вітовта в історії України. Київ: Балтія-друк, 2020. 208 с.

47.Вирський Д. Війна на Півдні: хроніки степового прикордоння України (XVI – середина XVII ст.) / НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2024. 292 с.: іл. URL: <http://surl.li/kxaiug>

48.Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XVI ст. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. 256 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013170>

49.Голобуцький В. Запорозьке козацтво. К: Вища школа, 1994. 539 с.

50.Грушевський М. С. Історія України-Руси. Київ: Наукова думка, 1993–1995. Т. III – VIII.

51. Гуслистий К. Україна під литовським пануванням і її захоплення Польщею (з кінця XV – по 1569 р.). Київ: Видавництво АН УРСР, 1939. 194 с. URL: http://history.org.ua/LiberUA/narus_1939_2/narus_1939_2.pdf

52. Історія України в особах: Литовсько-польська доба. Київ: Україна, 1997. 271 с.

53.Історія України в особах: IX – XVIII ст. Київ: Україна, 1993. 395 с.

54. Історія українського козацтва: Нариси: у 2 т. Київ Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. 800с.; 2007. 724с. URL: <https://cutt.ly/ReAYjNLE>

55.Історія української культури: у 5 т. Т. 2. Українська культура XIII – першої половини XVII ст. Київ: Наукова думка, 2001. 848 с.

56.Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь. Київ: Альтернативи, 1998. 335 с.

57.Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. Київ: Наукова думка, 1984. 176 с.

58. Кулаковський П. Чернігово-Сіверська земля у складі Речі Посполитої (1618 – 1648). Київ: Темпора, 2006. 496 с.
59. Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. Чернігів: Сіверянська думка, 1996. 287 с.
60. Леп'явко С. Українське козацтво у міжнародних відносинах (1561 – 1591). Чернігів: Сіверянська думка, 1999. 214 с.
61. Наливайко Д. Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст. Київ: Основи, 1998. 578 с. URL: <http://litopys.org.ua/ochyma/ochrus.htm>
62. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: КСД, 2016. 496 с.
63. Плохій С. Наливайкові віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні. Критика, 2005. 496 с.
64. Русина О. Незнайома Клію / О. Русина, В. Горобець, Т. Чухліб. Київ: Наукова думка, 2002. 310 с.
65. Русина О. Сіверська земля у складі Великого князівства. Київ, 1998. 243 с. URL: <https://cutt.ly/aeAYjFdC>
66. Русина О. Україна під татарами і Литвою. Київ: Альтернативи, 1998. 320 с.
67. Сас П. Гетьман Сагайдачний – бич Господній московитів. Київ: ТОВ "Видавництво "Клію"", 2023. 360 с.
68. Сас П. М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI – перша половина XVII ст.). Київ: Либідь, 1998. 296 с.
69. Сергійчук В. Іменем Війська Запорозького: Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – середини XVII століття. Київ: Україна, 1991. 251 с.
70. Смолій В. А., В. С. Степанков. Українська національна революція XVII ст. (1648 – 1676 рр.). Київ: Альтернативи, 1999. 351 с.
71. Старченко Н. Українське націєтворення та Люблінська унія. *Локальна історія*. 2023. 5 травня. URL: <http://surl.li/dhmapl>
72. Старченко Н. Люблінська унія як ресурс формування концепту політичного "народу руського" (1569–1648 рр.). *Український історичний журнал*. 2019. № 2. С. 4-45. URL: <http://surl.li/xuetlw>
73. Україна: литовська доба 1320 – 1569 / упоряд. О. Русина, І. Сварник, Л. Войтович та ін. Київ: Балтія-Друк, 2008. 176 с.
74. Українське козацтво: Мала енциклопедія / [кер. авт. колект. Ф. Г. Турченко; відпов. ред. С. Р. Лях]. Київ: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2006. 670 с.
75. Черкас Б. Степовий щит Литви. Українське військо Гедиміновичів. Київ: Темпора, 2011. 144 с.
76. Чухліб Т. Козаки та Яничари: Україна у християнсько-мусульманських війнах 1500 – 1700 років. Київ: Києво-Могилянська академія, 2010. 435 с.

77. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану (друга половина XV – середина XVII ст.). Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 300 с.

78. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: у 3 т. Київ: Наукова думка, 1990-1993. Т. 1. 596 с.; Т. 2. 566 с.; Т. 3. 586 с.

79. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII ст. Київ: Критика, 2002. 415 с.

80. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. Київ: Критика, 2008. 470 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Історія лицарства. URL: <https://kozaku.in.ua>
2. Історія та гуманітарні науки. URL: <http://ukrhist.at.ua>
3. Громадський проєкт «ЛІКБЕЗ. Історичний фронт». URL: <http://likbez.org.ua>
4. Козацтво XV–XXI ст. URL: <http://www.cossackdom.com>
5. Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua>
6. Ізборник. URL: <http://litopys.org.ua>
7. Локальна історія. URL: <https://localhistory.org.ua/>
8. Мислене древо. URL: <http://www.myslenedrevo.com.ua>
9. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>
10. Спецпроект «Історія України в історіях». URL: <https://znohistory.ed-era.com>
11. Україна Incognita. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayina-incognita>